

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 29.08.2010

.....
Mgr. Daniel Doležal

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat těm, kteří mi při psaní této rigorózní práce pomohli svými odbornými znalostmi, konzultacemi a komentáři, jmenovitě především Doc. PhDr. Lence Šulové, CSc., Ann Horne, Ph.D., Doc. PhDr. Janě Kocourkové, MUDr. Marii Kopřivové, PhDr. Lence Krejčové, Ph.D., Mgr. Michale Škrábové, Doc. Mgr. Pavlíně Janošové, Ph.D., Doc. MUDr. Václavu Mikotovi, CSc., Mgr. Tomáši Slezákovi, PhDr. Pavlu Moravcovi. Velký dík patří také celé mé rodině.

ABSTRAKT

Předmětem této rigorózní práce je vývoj pohlavní identity u dětí v předškolním věku. Práce je ve své teoretické části zaměřena nejprve na charakteristiku dětí ve věku 3-6 let, věnuje se jejich somatickému růstu a rozvoji kognitivních struktur. V rámci popisu sociálního kontextu dětí se věnuje obecně jak rodičům, tak i sourozencům, vrstevníkům a institucím s důrazem na hru a další interakce. Další část pak vymezuje základní terminologii a kontext vztažený k pohlavní identitě a genderu. Mapuje významná teoretická pojetí a sumarizuje aktuální poznatky výzkumných týmů týkající se jak procesů formování a vývoje pohlavní identity a genderu, tak i jejich projevů ve vztahu k vnitřnímu a vnějšímu světu dítěte. Zvláštní pozornost je opět věnována základním aspektům intrapsychickým, sociokulturním, biologickým a souběžně je problematizován vztah genetických a environmentálních faktorů pohlavní identity. Detailněji se práce zabývá pohlavním vývojem a jeho poruchami, etiologií, diagnostikou, léčebnými postupy a souvislostmi jež se dotýkají poruch pohlavní identity (Gender Identity Disorder/GID). Parciálně se práce také dotýká oblastí formování dítěte v úplné a neúplné rodině, konceptu androgynní rodiny, vlivu médií, komunikaci, hře, interakci a segregaci, sexuální identitě a sexuální orientaci.

Empirická část vychází z několika aktuálních témat části teoretické, konkrétně se věnuje výzkumu pohlavních/genderových stereotypů u dětí od 3 do 6 let. Výzkum se metodologicky opírá o vlastní zkonstruovanou metodu, Výběrový obrázkový test pohlavních stereotypů. Test byl celkově předložen 120 probandům ze zmíněné věkové skupiny. Mezi nejzajímavější výsledky, ke kterým jsme došli, patří, že starší děti z našeho výzkumného vzorku ve srovnání s dětmi mladšími mají silnější tendenci volit položky testu podle genderově stereotypních klíčů (výběr z dvojic obrázků, z nichž byl vždy jeden dospělou populací označen jako výrazně maskulinní, druhý jako femininní). Dívky ve srovnání s chlapci nemají slabší tendenci volit položky podle genderově stereotypních klíčů. Zároveň se však ukazuje, že ve třech letech k takové preferenci dívky tendují. V rámci rigorózní práce byla všechna získaná data novým způsobem vyhodnocena a byly navrženy další cesty, kterými lze postupovat při rozvoji této metody. Vedle hlubší položkové analýzy byly také vytvořeny předběžné normy a především uveden vztah k diagnostice poruch pohlavní identity a možné praktické aplikovatelnosti navrženého testu. Empirickou část lze také vnímat jako studii k testu, který by se mohl stát součástí testové baterie pro diagnostiku poruch pohlavní identity u dětí (GIDC).

Klíčová slova: gender, pohlavní identita, vývoj pohlavní identity, poruchy pohlavní identity, sexuální vývoj, dětská sexualita, děti předškolního věku, test pohlavních stereotypů.

ABSTRACT

The thesis deals with sex and gender identity development of preschool children. In its theoretical part is the text at first aimed to characteristics of children age 3-6, describing their somatic growth and development of cognitive structures. In the framework of description of the social context of children it is focused in general on families, siblings, peer groups, institutions, targeting on game and other interactions. Next part explains basic terminology and context relative to the sex identity and gender. It's mapping main theoretical conceptions and theories, summarizing actual knowledge of the research teams tied to the processes of formation and development of sex identity and gender and on the other side to their manifestation in relation to inner and outer world of the child. Basic intrapsychic, socialcultural and biological aspects are stressed. Genetic and environmental factors of gender and sex identity are discussed, special attention is addressed to the sexual development and its disorders, also to etiology, diagnostic, treatment and consequences of Gender Identity Disorder (GID, GIDC). Partially this thesis touches areas of the child formation in complete and incomplete family, concepts of the androgynous family, influence of the media, communication, game, interaction and segregation, and also sexual identity and sexual orientation.

The empirical part is coming out from several actual themes from the theoretical thesis. It is aimed to the research of the gender stereotypes within 3-6 years old children. Research is methodologically based on originally constructed method – Gender stereotype picture selecting test (GSPST). Test was administered within 120 participants, age 3-6. Among the most interesting results belongs that older children from our research sample, in comparison with younger children, have stronger tendency to choose answers by gender stereotype keys (selection from pair of pictures, one of them was always labeled by adult population as highly masculine, the second one as feminine). Girls, in comparison with boys, don't have lower tendency to choose answers by gender stereotype keys. But at the same time, we can see that at the age of 3 to this preference the girls tend. In the thesis were the data evaluated by advanced statistical methods and the new directions of the GSPST development were set. Moreover, the item analysis was conducted and the preliminary norms were calculated. The empirical section can be also understood as a study to the test what could become component of the diagnostic battery of Gender Identity Disorders in children (GID, GIDC).

Key words: gender, sex identity, gender identity development, preschool children, children sexuality, Gender Identity Disorder (GID), gender stereotypes test.